

מוזיאון מכבי ע"ש פייר גילדסגיים

PIERRE GILDESGAME MACCABI SPORTS MUSEUM

מכבי צדף - כלכלה ואני

8-1068

מס. תיק:

מיקום פיזי: ארכיון, מכל: 0288

שם התיק: כלכלה ואני - חוברת אקטואליה בנושא כלכלה

פרסומי מכבי

שם החטיבה:

01/01/1985

מתאריך:

01/01/1985

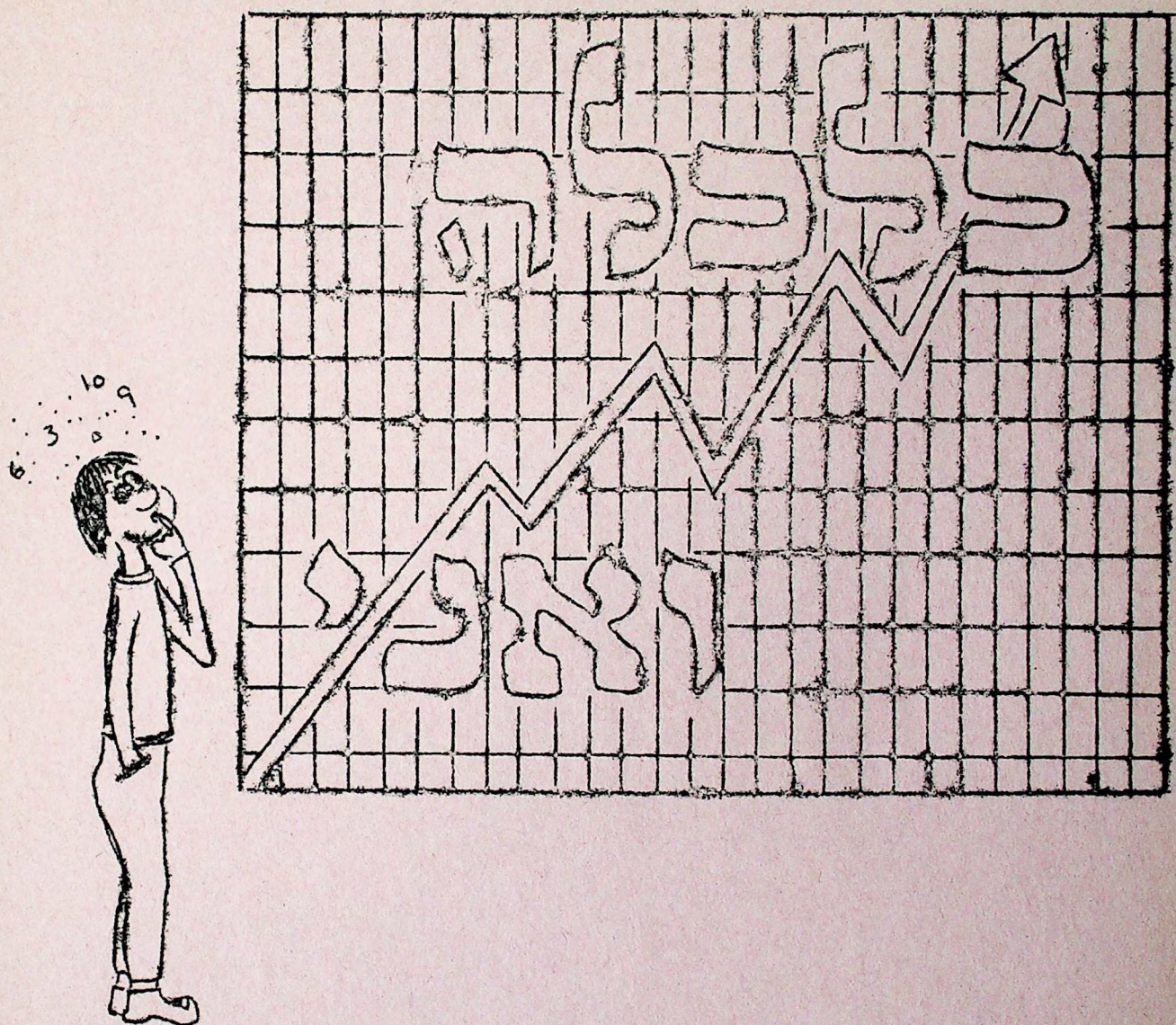
עד תאריך:

1069

מס. פריט

במחשב:

הסתדרות מכבי ישראל - המרכז
ההנהגה הארצית של המכבי הצעיר.

הוברדו אקטואליה
בנושא: כלכלה
ינואר 1985
מחלקת הדרכה.

ה ס ת ד ר ו ת מ כ ב י י ש ר א ל - ה מ ר כ ז
ההנהגה הארצית של ה"מכבי הצעיר"

מדריך יקר!

מונחת לפניך חוברת העוסקת בנושא האקטואלי: כלכלה.
מצאנו לנכון להכין תוכנית הסברה וברור אישי בנושא זה לחניכים בתנועה, כחלק מהפעילות השוטפת.

מטרת העל של חודש זה היא:

לפתח מודעות לתהליכים הכלכליים שעוברים היום על מדינת ישראל.
מטרה זו פותחה על ידינו לקובץ פעילויות לגילאים השונים.
חלק מהפעולות מורכבות ונעשות בשלבים, לכן יש לקרוא תחילה היטב את הפעולה ולהבינה.
בטוחים שגורן אישי שלך יוסיף נופח שונה לפעולות, לכן נסה להתאים את הפעולה לאופי קבוצתך.

לסיכום ברצוננו להודות ל: אורלי לוינסקי ברק - הדרכה וייעוץ.
נורית אפרימה סניף דמה"ש - כריכת החוברת.

לצורך הכנת החוברת נעזרנו בחוברת : כלכלמה - לי מתוך סידרת יד על הדופק.

מקווים לחודש מוצלח ופעולות מעניינות

אביחי אלבז עידית שני
רכז בוגרים ונח"ל רכזת הדרכה

פעולה א' : דמי הכיס שלי!

הקדמה

לכל אחד מאיתנו תחביבים שונים ו"אהבות" שונות, אחד "יבזבז" כספו על דברי מתיקה ושני "יבזבז" כספו על תקליטים.

בתקופה זו של קשיים כלכליים עלינו להביא את הדברים הללו למודעות ולערוך סדרי עדיפויות לשם כך נוצרה פעולה זו.

לפני שנתחיל:

בפעולה זו נטפל "בדמי הכיס שלנו", יתכן שיווצר מצב בו חלק מחברי הקבוצה לא מקבלים דמי כיס, עליך לבדוק את המצב ולברר נתון זה לפני הפעולה. באם המצב הוא אכן כזה, הפעולה תהפוך למעין משחק. כלומר: נגיה שכולנו מקבלים דמי כיס. יש לשער שלאחר הפעולה הילדים יפנו להוריהם בזריזה לקבלת דמי כיס שבועיים או בקשה לשנוי אופי הקבלה וליצור תנאים חדשים.

מטרות

1. לתת לחניך כלים לעשיית שיקולים בסדר עדיפויות בסיפוק צרכיו החומריים בחיי היום יום.
2. לפתח לגיטימציה לסדרי העדיפויות השונים.
3. לתת לחניך כלים להתמודדות עם קשיים הנובעים מהמציאות הכלכלית.

הכנה

חלק ראשון: 1.* כרטיסיות - פרחי תקציב; כמספר חברי הקבוצה (ראה דוגמא בהמשך נספח 1) /

אפשרות א' מתאים לגילאי ד'-ו'.

*פלקט עליו מצוייר פרח התקציב (ראה דוגמא בהמשך) / אפשרות ב' מתאים

לגילאי ז'-ח'.

2. דפים עליהם מצוייר סולם תקציב אישי; כמספר חברי הקבוצה (ראה דוגמא

בהמשך נספח 2).

3. כלי כתיבה כמספר החניכים.

4. מספרים או סכיני חיתוך.

5. שטרות כסף על סך 2,500 שקל (ראה דוגמא בהמשך נספח 3).

6. דבק.

חלק שני: 1. כרטיסיות מצבים (נספח 4).

2. כלי כתיבה ודפים.

מהלך הפעולה - חלק ראשון

שלב א'

אפשרות 1: כל חניך מקבל כרטיסיה שעליו מצוייר פרח דמי הכיס. פרוח התקציב מורכב מתחומים

שונים עליהם נוהגים החניכים להוציא את כספם. פרוח התקציב מפורט בנושאים השונים.

על החניך לגזור את עלי הכותרת ולהדביקם לפי סדר עדיפות בסולם התקציב.

אפשרות 2: המדריך יתלה בריסטול גדול עליו מצויר פרח תקציב. כל חניך יעתיק את שמות התחומים לדף סולם העדיפויות.

הערה: החניכים לא חייבים לכלול בדף סולם התקציב את כל התחומים המפורטים בפרח דמי הכיס אלא רק את אלו הרצויים להם.

שלב ב'

כל חניך יקבל שטר של 2,500 שקל (ראה דוגמא בהמשך), סכום זה יהיה דמי הכיס שלו לשבוע ימים. עליו לנסות לחלק את ה-2,500 שקל בין כל התחומים שהוא קבע לעצמו בסולם התקציב.

שלב ג'

- כל חניך יציג את דף סולם התקציב שלו. אח"כ יש לפתוח בשיחה סביב נקודות הדיון הבאות:
- לפי מה קבעתם את סדר העדיפויות.
 - האם לכולנו סדר עדיפויות זהה?
 - האם ההורים צריכים להתערב בסדר העדיפויות שאנו עושים (לאחר שנתנו את דמי הכיס)? אם כן, עד איזה גבול?
 - האם חשוב לעשות סדר עדיפויות.

חלק שני

הערה: כרטיסיות המצבים מפורטות בהמשך.

שלב א'

המדריך יחלק את הקבוצה לצוותים:

אפשרות 1: כל צוות יקבל בעיה וקושי שונה שקשור בתקציב האישי שלו, ויצטרך למצוא פתרון לבעיה המועלת בפניו. אח"כ יציגו הצוותים את בעיותיהם בפני יתר חברי הקבוצה ויבדקו כל פתרון.

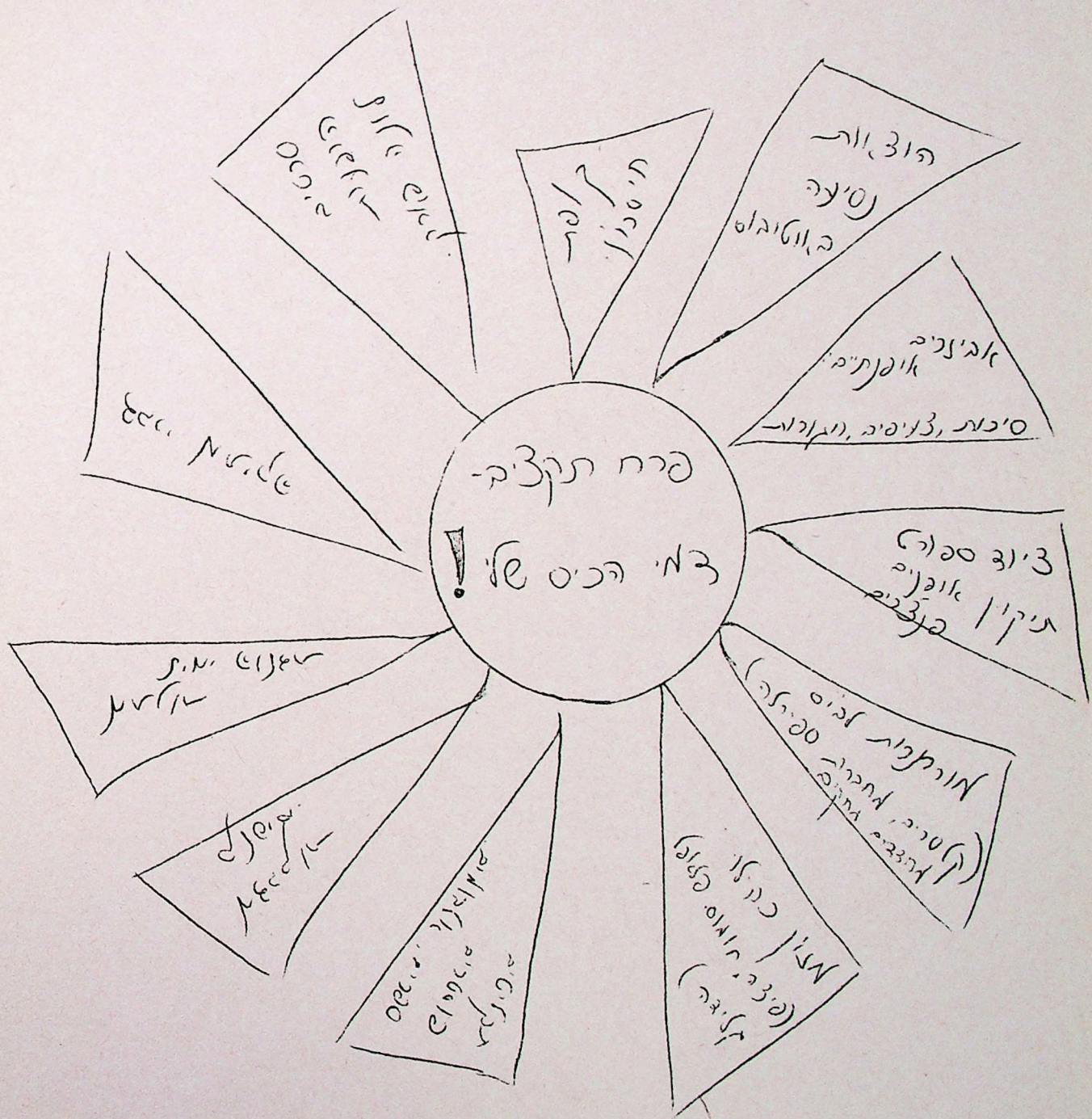
אפשרות 2: המדריך מציג בפני כל הצוותים בעיה זהה. על כל צוות למצוא פתרון הנראה לו מתאים ביותר. לאחר מכן יש לעשות השוואה בין הפתרונות השונים.

שלב ב'

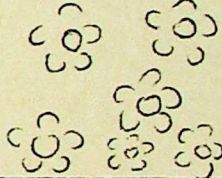
לאחר פתרון קושי ניתן לשוחח על הנקודות הבאות:

- האם פתרון אחד עדיף על אחר? באט בחרת באפשרות ב'.
- לפי מה קבעתם את הפתרונות, במי ניסיתם להתחשב?
- כמה מילדי הקבוצה מקבלים דמי כיס?
- האם ישנם ילדים המעוניינים לקבל דמי כיס, כדי לתכנן את תקציבהם?
- האם לפי דעתכם חשוב לחסוך ומדוע?
- מי צריך לקבוע עבור הילד במה לחסוך ועל מה לוותר?

נספח 1: פירוט תקציב - דמי הכנס שלילי

סכום הכנס	פ.י.ס	לצינון
		1
		2
		3
		4
		5
		6
		7
		8
		9
		10
		11

BANK OF ISRAEL	2500 ₪
	בנק לאומי מזכירות
2500 ₪	

המלצה:

קרא את כל הקשיים בחר 3 בעיות שנראות לך מתאימות לקבוצתך. ניתן כמובן לשנות את תוכן הבעיות ולהתאימן לרוח קבוצתך.

1. קבלת אופני ספורט חדשים, החלפת את הצעצעה, במסוכללת יותר. הוצאת את כל דמי הכיס. היום יש פעולה בסניף. אחרי הפעולה החבר'ה הולכים לאכול פלאפל.

מה תעשה?

2. בכל שבוע יש מסיבת יום הולדת כיתתית, הוריקן טוענים שאת המתנות אתה צריך לקנות מדמי הכיס: "לשם כך הם נועדו". כל מתנה פשוטה מחסלת לך סכום נכבד מדמי הכיס.

מה תעשה?

3. השבוע כל החבר'ה החליטו ללכת יחד להופעה של זמר פופלארי. מחיר הכרטיס הוא דמי כיס של שבוע וחצי. ההופעה מתקיימת בעוד חודשיים.

מה תעשה?

4. לאמא שלך יש יום הולדת בעוד חודש ואמה מעוניין לקנות לה דבר שהיא הכי אוהבת והיא עולה הרבה כסף. בדר"כ כל דמי הכיס מספיקים לך בדיוק.

מה תעשה?

5. יצאה לשוק חגורה אופנתית מאוד המיועדת לבת/בן מחירה יגזול חלק נכבד מדמי הכיס. ביום ששי כל החבר'ה יוצאים לבית הנוער למסיבה גדולה.

מה תעשה?

6. בתחילת השבוע קנית קלסר גדול מאוד חדשני ועט נובע. נגמרו לך דמי הכיס. חברך הטוב רוצה ללכת איתך לסרט שאתה מאוד רוצה לראות.

מה תעשה?

פעולה ב': "קוויביס קרובים"

הקדמה

מתוך ידיעה שהמצב הכלכלי המשפיע בחיי היומיום על מרבית המשפחות ההמוצעות במדינה, נותן אותותיו גם בילדי המשפחה (שבתנועה הם חניכנו). החלטנו ליצור פעולה בה יתנסו חניכי הקבוצה בקבלת החלטות ברמה המשפחתית בתקווה שהדבר יעורר בהם יתר מעורבות והבנה לגבי הנעשה במשפחותיהם, ואולי אף יעורר בהם מחשבה על חיסכון וסידורי עדיפויות משתנים. לשם כך נוצרה הפעולה הבאה.

מטרה

1. לתת לחניכים שיקולים בעריכת סדר עדיפויות במשפחה.
2. להטב את תשומת לב החניכים לקושי הנובע מהרצונות המנוגדים והצרכים האישיים השונים של חברי המשפחה.

הכנה

1. תעודות זהות - כמספר חברי הקבוצה (ראה נספח 1).
2. כלי כתיבה, דפיט.
3. רשימות תקציב (ראה נספח 2).

הערה:

מדריכי כתות ד'-ו': רצוי לשוחח תחילה על נושא התקציב המשפחתי, לתת לכל צוות תקציב מחולק כלומר לדלג על שלב עוגת התקציב. ואח"כ להתמודד עם הקשיים.

מהלך הפעולה

- א. הקבוצה מתחלק לצוותים, רצוי שכל צוות יהיה מורכב לפחות מ-4 חניכים. כל צוות מהווה משפחה. כל חבר יכין לעצמו תעודת זהות (ראה נספח 1). יש להדגיש כי בשלב הבא ידרשו החניכים לשחק את התפקיד שניתן להם.
- ב. 1. כל משפחה מקבלת רשימת תקציב. עליהם ליצור עוגה (עיגול על דף נייר) לסמן נתחים מתוך העוגה. כל נתח מהווה תחום. גודל הנתח יצביע על סדר החשיבות, כלומר: נתח גדול - חשוב. נתח קטן - פחות חשוב.
- כל צוות מתבקש להתחשב בצרכיהם השונים של בני המשפחה כאשר הוא מקבל החלטה על סדר העדיפויות בתקציב.

2. לאחר שערכו את "עוגת התקציב המשפחתי" המדריך יחלק הקצבה משפחתית.

תנאים: משפחה שבה שני הוריים עובדים יהיה התקציב: ₪ 400,000

משפחה שבה אחד ההורים עובד יהיה התקציב: ₪ 250,000

- כל משפחה מתבקשת לחלק את התקציב בין כל התחומים לפי סדר החשיבות.
- ג. בשלב זה יציג המדריך בפני "המשפחות" קשיים. (ראה רשימת קשיים נספח 3). כל צוות ידון בקושי ויצטרך למצוא דרך כיצד להתמודד עם הבעיה.

- ד. לאחר שכל צוות מצא פתרון לקשיים המדריך יכנס את הצוותים ויפתח בשיחה במסגרת הקבוצה:
- * כל משפחה תציג את הפתרונות שלה לקשיים ומדוע בחרה בפתרון.
 - * כיצד נתקבלה ההחלטה במשפחה בנושא ההתמודדות עם הקשיים?
 - * באילו קשיים נתגלו חילוקי דעות בין חברי הקבוצה.
 - * האם צריך לשנות ילדים בקבלת החלטות, ונושא הויתורים, או להציג בפניהם עמדות גמורות.
- לסיכום הפעולה ישוחחו המדריך והקבוצה בנקודות הבאות:
- * האם לאור המשחק היית משנה את הדרישות שלך, או שוקל פעם נוספת לפני שאתה מבקש כסף.
 - * על אלו מהצרכים האישיים שלך היית מוותר במצבים קשים.
 - * האם רצוי שמשפחה תחסוך? מדוע?

נספח 1

א ב

שם _____

נתונים: שכיר

בעל הכנסה ממוצעת.

גיל _____

מקצוע _____

תחביב _____

צרכים מיוחדים _____

א ט

שם _____

עובדת / לא עובדת

גיל _____

מקצוע _____

תחביב _____

צרכים מיוחדים _____

ילד/ה

שם _____

תלמיד עד כיתה ו'

גיל _____

מין _____

כיתה _____

תחביב _____

צרכים מיוחדים _____

ילד/ה

שם _____

גן ילדים

גיל _____

מין _____

תחביב _____

צרכים מיוחדים _____

ילד/ה

שם _____

תלמיד עד כיתה ט'

גיל _____

מין _____

כיתה _____

תחביב _____

צרכים מיוחדים _____

- * חיסכון - להנ"ח כסף בתוכניות חיסכון בבנק. לשמור למקרה הצורך.
- * בריאות - לשלם עבור קופ"ח וכמו כן כסף לתרופות, רופא שיניים וכו'.
- * הוצאות בית - מטפלת, עוזרת, לשלם לועד הבית, תיקונים בבית, תשלום מיסים: חשמל, מים, אגרה וכו'...
- * מכשירים ביתיים רהוט - רכישת מכשירים חשמליים נוספים וריהוט חדש + תיקון.
- * לימודים - מורים פרטיים, ציוד לבי"ס, תלבושת אחידה, טיולים ועד הורים.
- * מזון - אוכל לבני הבית.
- * הוצאות נסיעה - אחזקת רכב, אוטובוסים.
- * ביגוד - לבוש לבני הבית.
- * בילוי ופנאי: סרטים, הצגות, הופעות, מסעדות, טיולים, מוזיאונים, חוגים, מינוי לטפריה.
- * שונות - מתנות, מספרה, נסיעה לחו"ל, דברים מיוחדים.

במהלך החודש קרו מספר ארועים המשפיעים על התקציב.

- המקרר התקלקל...

התקציב של תחום זה אינו מספיק. דרוש לך כסף נוסף, ממה תקח על מה תוותר בלי להתעלם מצרכי בני הבית ורצונותיהם.

- אחד מבני המשפחה זקוק לטיפול שיניים דחוף...

סכום הכסף הוא גדול... ממה תיקח, על מה תוותר באותו חודש.

- אחד מבני הבית נבחר לייצג את התנועה במשלחת היוצאת לאירופה...

סכום הכסף הדרוש לכך הוא עצום, ממה תיקח? על מה תוותר?

- היתה שחיקה בשכר, הסכום שהקצבת עבור הוצאות הנסיעה אינו מספיק...

כיצד תגדיל את הסכום המוקצב לך, ממה תיקח? על מה תוותר?

- אליל נוער מפורסם הגיע לסדרת הופעות בישראל, שני הילדים קנו כרטיסים להופעה שלו...

על מה תוותרו החודש ... ממה תקחו?

פעולה ג' : קיצוץ התקציב / ז'-ח', בוגרים

מטרות

- להפגיש את החניכים עם הקושי הקיים בקיצוץ תקציבי הממשלה.
- להסב את תשומת לב החניכים לפער בין המציאות המחייבת קיצוץ לבין הקשיים העומדים בדרך.

הכנות

עיתונות

כלי כתיבה

דפים, 3 חצאי בריסטולים

לכל צוות דף עם הגדרת משרדו (ראה פרוט במהלך הפעולה א).

דבק.

מהלך הפעולה

חלק ראשון

א. הקבוצה תתחלק ל-3 צוותים. כל צוות יהווה משרד בממשלה לפי הפרוט הבא:

1. משרד הרווחה - מטפל ואחראי על התחומים הבאים:

- * שירותי חינוך - בתי ספר, תנועות נוער, מועדונים, אוניברסיטאות, גני ילדים, סמינרים.
- * שירותי בריאות - בתי חולים, מרפאות, מוסדות לחולים, מוסדות שיקום.
- * שירותי קהילה תרבות - בידור, תאטרון, מוזיאונים, מועדונים קהילתיים, מתנ"סים.
- * שירותי סעד - קיבוצאות למינהן, ביטוח לאומי, פיצויים, מוסדות לנזקקים, בתי אבות וכו'.

2. משרד הבטחון - אחראי ומטפל בתחומים הבאים:

- * צבא - כח אדם - לדאוג לחיילים בסדיר, קבע, מילואים מבחינת לבוש, ציוד, תנאי מגורים, שכר והטבות.

* צבא - ציוד.

* משטרה - כח אדם: כמו צבא כוח אדם.

* משטרה-ציוד.

3. משרד הכלכלה (המשק הכלכלי) - אחראי ומטפל בתחומים הבאים:

- * תשתית המשק - מערכת בנקאית, השקעות.
- * חומרי גלם, מחצבים חקלאות.
- * מחקר ופיתוח - תעשיות עתירות ידע, מדע.
- * הבטחת הכנסה פרטית: משכורת ריאלית, שכר לעובדים, מניעת אבטלה - יצירת מקומות עבודה.
- כל צוות יקרא בעיון את תחומי פעילותו.

ב. על כל "משרד" למצוא בעיתונים ציודקים מקריים מחיי יום יום אשר יצדיקו את התקציב אשר הוא מקבל מהממשלה, על מנת להתמודד עם בעיות.

למשל משרד הבטחון יחפש כתבות על פשעים פליליים אשר יצדיקו את קיום המשטרה.

ג. * כל צוות יכין בריסטול משכנע. בריסטול זה יכלול כתבות אשר תתמקדנה בתחום האחריות של המשרד.

* כל צוות יציג בפני שאר חברי הקבוצה את ציודקיו.

חלק שני

לאחר שכל הצוותים המשרדיים שמעו וראו את טענות המשרדים האחרים -

* המדריך יהפוך ל"ראש ממשלה", הוא דורש לקבל החלטה על סדר עדיפויות בקיצוצים. כלומר כל צוות (שמהווה משרד ממשלתי) יציג סדר עדיפות (לפי ראיותו), לקיצוץ ממי צריך לקצץ ראשון שני ושלישי. לדוגמא: האם משרדו צריך להיות במקום ה-1,2,3 לקיצוץ, וכמו כן למקט על הרצף משרדים אחרים.

כל משרד ינסה לשכנע את ראש הממשלה בסדר העדיפויות שבו בחר כאשר חומר הרקע לשכנוע הם הכתבות אשר הכין כל משרד בשלב הראשון.

* לסיום דניס בנקודות הבאות:

- מדוע סדרתם את סדר העדיפויות בצורה זו?
- האם מתאפשר קיצוץ לדעתכם?
- מה השיקולים שהממשלה צריכה לקחת בחשבון כאשר היא עומדת בפני קיצוצים? (האם יש צורך בראייה כלכלית).
- לבדוק עם הקבוצה מה כוונת ההשפעה של הקיצוצים בתחומים השונים על חיי היום יום.
- במה האזרח הפשוט יכול לסייע בידי הממשלה בקיצוץ? (הכוונה לא לעזור כספית אלא בהתנהגות ובדרישות).

הערה:

משרדי הממשלה כפי שהם מופיעים בפעולה הזו הם תערובת של כמה משרדים המתפקדים במציאות. עשינו תרכובת שכזו על מנת לכלול את מרבית תחומי המשק הכלכלה והחברה במדינה. בשל כך תוכלו למצוא לדוגמא תחת הכותרת משרד הרווחה את תחום החינוך שלגביו קיים משרד שלם במציאות. חלוקת התחומים נעשתה רק לצורך הפעולה.

למדריך

לפניך ששת האפשרויות לסדרי העדיפויות:

א. 1. ביטחון

2. רווחה.

3. כלכלה.

ב. 1. רווחה.

2. כלכלה.

3. ביטחון.

ג. 1. כלכלה.

2. ביטחון.

3. רווחה.

ד. 1. ביטחון.

2. כלכלה.

3. רווחה.

ה. 1. רווחה.

2. ביטחון.

3. כלכלה.

ו. 1. כלכלה.

2. רווחה.

3. ביטחון.

פעולה ד': כלכלה - הבהרת מונחים

מטרות

1. להעשיר את החניכים / בוגרים במושגי יסוד הקשורים בכלכלה.
2. לאפשר לחניכים/בוגרים להשתמש במושגים אלו בניתוח המציאות היום יומית.

למדריך

בפעולה זו נציע לפניכם מספר מתודות אפשריות להעברת הנושא. כל מתודה משיגה את המטרה במבנה אחר. על המדריך להתאים את המתודה על פי הידע המוקדם שיש לחניכים.

הערה

כל מדריך יבחר את מידת ההעשרה (כמה מתוך המושגים) אותה הוא מעוניין להעביר לחניכיו בהתאם לגילם.

שיטות העברה ומתודות

א. האמת כולה - הקבוצה מתחלקת לצוותים בני 3 חניכים. כל צוות מקבל מושג אחר עם הפרוש האמיתי. כל צוות צריך להכין למושג שני פרושים נוספים שהם שיקריים. לאחר שכל הצוותים סיימו להכין את שני הפרושים הנוספים, מציג כל צוות את המושג + 3 הפרושים. על יתר הצוותים לגלות את הפרוש הנכון למושג. לאחר שכל הצוותים הציגו את המושגים, על המדריך לחזור על המושגים ופרושם האמיתי, המדריך יבקש דוגמאות מהמציאות כלומר, איך זה בא לידי ביטוי במציאות.

ב. תצפית - הקבוצה תתחלק לצוותים בני 3-4 חניכים. כל צוות יקבל מושג או שניים. על הצוות לשאול לפחות 5 אנשים בגילאים שונים, מה פרוש המושג ועל המרואיינים להביא דוגמא אישית או חברתית של ביטוי המושג במציאות. לאחר התצפית יש לכנס את החניכים, ולאפשר להם להציג את הממצאים. המדריך יסביר את הפרושים הנכונים למושגים ויבקש מהחניכים דוגמאות נוספות שבאות לידי ביטוי במציאות.

ג. מה הקשר - הקבוצה תתחלק לצוותים בני 3 חניכים, כל צוות מקבל מושג+פרוש. על כל צוות להכין קטע דרמטי קצר אשר מציג בפני החניכים מצב מהמציאות שמתפרש מהמושג. דוגמא: אבטלה - מאבק במפעל על פיטורי עובדים, לשם יעול וניצול מלא יותר של המערכת. על יתר הצוותים לנחש מה המושג. לאחר "ההצגות" המדריך יסביר את הפרושים למושגים שנידונו. על החניכים למצוא דוגמאות נוספות שבאות לידי ביטוי במציאות.

פעולת סיכום : חזרה עם עצמי!

הצדקה

לאחר שהחניכים / הבודדים הכירו את המציאות הכלכלית והבינו את החשיבות בחיסכון וביתורים אישיים אנו רואים חשיבות כלל שהחניכים יקבלו החלטה אישית ומעשית בתחום החיסכון והיתורים האישיים לכן נוצרה פעולה זו.

מטרה

שהחניכים יקבלו על עצמם החלטות ברמה האישית וברמה הקבוצתית לגבי היתורים שהם מוכנים לקחת על עצמם.

הכנה

1. קופסת נעליים עטופה בנייר לבן, על אחת הפאות יש לרשום: "חזרה עם עצמי ועם קבוצתי".
2. דפים.
3. כלי כתיבה.
4. צבע גואש.

מהלך הפעולה

א. * המדריך יחלק לכל חניך כלי כתיבה ודף נייר. כל חניך יכתוב על דף הנייר במה הוא מתכוון להצטמצם במסגרת החיים הפרטיים שלו, כלומר על מה הוא מוכן לוותר או במה הוא מוכן לחסוך?

* החניכים יקריאו את מה שכתבו על דף הנייר בפני הקבוצה.
החניכים יכניסו את דף הנייר המקופלים לקופסא.

הערה: יש לכתוב את השמות על הנייר המקופל בצורה בולטת.

ב. המדריך יבקש מהחניכים להעלות הצעות (אם קיימות) בהם הקבוצה יכולה לחסוך, לדוגמא: הקבוצה תקבל החלטה שהיא הולכת לאכול: פלאפל; פיצה; בורקס; חומוט וכד', רק פעם אחת בחודש לאחר הפעולות.

יש לפתח שיחה סביב הנושא ולנסות להגיע להחלטות. את ההחלטות יש לכתוב על דף נפרד, לקפל, לכתוב מבחוץ: "החלטה קבוצתית" ולהכניסו לתוך הקופסא.

ג. את הקופסא יש לסגור. כל חניך יטביע את חותם אצבעו בגועש על הקופסא.

למדריך!

את הקופסא יש לפתוח לאחר חודש ימים ולבדוק עד כמה קיימו החניכים את החלטותיהם.

המלצות

למדריך!

לפניך שתי המלצות שניתן לעשותם תוך כדי הפעילות או לאחר סידרת הפעולות בנושא.

המלצה 1:

מפגש עם אדם שהוא פעיל בתחום הכלכלי: בעל חנות, בעל מפעל, תעשיין, כלכלן שיספר על הקשיים הנובעים מהמציאות הכלכלית, כיצד הם משפיעים עליו וכיצד לדעתו ניתן לפתור את הבעיות?

* יש להבנות קודם לכן שאלות עם החניכים להרצאה.

* רצוי שהפעילות תתבצע במבנה שכבתי.

המלצה 2:

פנקס הוצאות (ניתן להכין במסגרת הפעילות פנקס אישי לכל חניך, ניתן להכין מדפי מחברת וכריכת בריסטול מהודקים).

החניכים יתבקשו לרשום את ההוצאות שלהם במשך השבוע. גם אם אין בידם דמי כיס. כלומר

כל סכום כסף שהם לקחו מההורים.

הפנקס יהווה להם מעין בדיקה ומסגרת להוצאותיהם השוטפות.

מילון מונחים כלכליים

אבטלה

מצב של חוסר עבודה לאנשים המבקשים לעבוד ברמת שכר קיימת (תיתכן גם אבטלה של הון, קרקע או משאבים אחרים). כ"מובטלים" מוגדרים פרטים שלא עבדו, אף כי חיפשו עבודה באופן פעיל.

לאבטלה סיבות שונות לעתים, כפי שאירע בשנות עליית ההמונים לישראל מייד לאחר קום המדינה, יכול להיווצר גידול פתאומי בכוח העבודה ללא אפשרות לספק מייד תעסוקה כלכלית לכולם. לפעמים עלול פיתוח טכנולוגי לצמצם את מספר העובדים הדרושים לתהליך ייצור כלשהו והעובדים המיותרים יהפכו למובטלים. במשק מפותח יגרמו תופעות זמניות אלו ל"אבטלה חיכוכית", להבדיל מ"אבטלה מבנית", הקיימת במשקים בהם בעצם מבנה הייצור וההשקעות אינם מאפשרים תעסוקה לכל דורש (כמו, למשל, בהודו). ישנם מקרים בהם משתנה הביקוש לעובדים (בעיקר בחקלאות) בהתאם לפונות השנה מה שעלול לגרום ל"אבטלה עונתית". למצב בו אין ניצול מלא ויעיל גם של עובדים (ואין אפשרות לפטרם בשל הגנת האיגוד המקצועי) מקובל לקרוא "אבטלה סמויה".

אשראי

הלוואות כספיות לשם רכישת סחורות ושירותים, כדי לגשר על פער הזמן שבין ראשית הייצור לבין סיום המכירה לשימוש סופי. תפקידו העיקרי, הוא, איפוא, לממן את מערכת הייצור הפועלת בציפייה לביקוש שיתקיים בעתיד. מערכת הבנקאות, המפעילה את הסדרי האשראי, גם מיעלת באמצעותו את השימוש בכסף מזומן, מאפשרת תכנון הוצאות גמיש למשך זמן ופועלת להשקעת חסכוניות קטנים רבים בחברה. נתינת אשראי (על אספקת סחורות או שירותים, וכן הלוואות כספיות) על ידי גופים מסחריים ופרטיים בתנאים הרגילים השוררים בשוק המתאים, מכונה "אשראי חופשי".

אינפלציה

תהליך נמשך של עליית רמת המחירים הכללית, שמשמעותו ירידה בכוח הקנייה של המטבע או "ירידה בערך הכסף". הגורם העיקרי לאינפלציה בישראל הוא גידול אמצעי התשלום (ראה להלן) בקצב מהיר יותר מגידול ההיצע של סחורות ושירותים שניתן לרכוש בהם. למצב כזה קוראים "אינפלציה של ביקוש" כיוון שאין למשק אפשרות לספק את הביקוש הגדל, הנובע מגידול אמצעי התשלום שבידי הצבור. לעומתה, "אינפלציה של עלויות" מתרחשת כאשר הגורם המניע הראשון לעלויות המחירים הוא גידול העלויות (הוצאות) של גורמי ייצור, כגון חומרי גלם, אנרגיה, שכר עבודה או השימוש בהון.

בורסה ניירות ערך

מקום שיווק מאורגן, בו מופגשים ההיצע והביקוש לניירות ערך (ראה להלן) ונערך המסחר בין הרוכשים למוכרים. בישראל נתונה הבורסה לשליטה רבה של הבנקים. פרט המבקש לרכוש או למכור ניירות ערך פונה לבורסה באמצעות הבנקים וסוכנים אחרים, הגובים עמלה עבור שירותיהם בבורסה.

גורמי ייצור

משאבים כלכליים (דהיינו מוגבלים) השתפים לייצור של מוצרים או שירותים. התפוקה הסופית של שלב מוקדם בתהליך הינה, לעתים קרובות, גורם הייצור בשלב מאוחר יותר (כך, למשל, חיטה היא מוצר של חקלאות וגורם ייצור או "תשומה" בייצור קמח, שהוא עצמו הינו גורם ייצור באפיית לחם). הסוגים העיקריים של גורמי הייצור הם: קרקע ואוצרות טבע (כולל כל חומרי הגלם בצורה בלתי מעובדת), עבודה המקיפה את כל המשאבים האנושיים לטוגיהם, והון (ראה להלן) המקיף את כל אמצעי הייצור שנוצרו בידי אדם כגון מבנים, מכונות, ציוד, כלי עבודה ותחבורה - כולל ידע. לעתים רואים ביזמות ובכוש ניהול גורם ייצור נוסף.

גרעון במאזן התשלומים

כינוי להפרש הקיים בחשבון השוטף של מאזן התשלומים בין סך כל היבוא לסך כל היצוא של המשק בסחורות ובשירותים במשך שנה אחת. הגרעון שווה לעודף היבוא של סחורות ושירותים על פני יצואם, במונחים של מטבע חוץ. קיומו של גרעון כזה אופייני למשק הישראלי בכל שנות קיומו, ובמשך מרבית השנים הוא הולך וגדל.

הון

במקורו כסף, עושר, שבהעדרו קשה לייצר מוצר או שירות כלשהו. לפיכך, ההון הוא למעשה אחד מגורמי הייצור החשובים.

הון שחור

כינוי עממי לטכומי כסף הנמצאים "במחתרת"; בהיותם נובעים מהכנסות שלא שולמו עליהן מסים, חוששים בעליהם לעשות בהם שימוש גלוי, שיאפשר איתורם על ידי השלטונות. "הון שחור" קיים בכל מקום בו קיים מס הכנסה, אך היקפו עולה ככל ששיעורי המס גבוהים יותר (ועקב כך עולה הכדאיות שבהשתמטות מתשלומם).

היות שבישראל שיעורי המסים הם מן הגבוהים בעולם, בעוד שמסר התשלום של המס ויעילות מנגנון גבייתו אינם כה גבוהים, היקפו של ההון השחור נכבד. עם זאת, מובן כי לכל הנסיונות לקבוע את היקפו המדויק אין על מה לסמוך, כיוון שעל פי הגדרה הוא סמוי מן העין. נזק של ההון השחור כפול: מחד גיסא, נמנעים בעליו (מחשש שיתגלו) מלהשקיעו בענפי המשק הזקוקים לצמיחה ומעדיפים לבזבזו על צריכה ראוותנית או להבריחו לחו"ל; ומאידך גיסא, מוכבד נטל המסים על אלה המשלמים אותם כחוק.

הזרמה

הזרמת אמצעי תשלום מן הממשלה למשק, הנובעת מהיות הוצאותיה של הממשלה בתוך המשק, בתקופה מסוימת, גבוהות מהכנסותיה ממסים וממלוות הנגבים מן הציבור בארץ. עודף הוצאות זה על הממשלה לממן באמצעות יבוא הון מחו"ל או "מילדות מבנק ישראל". שתי הדרכים כאחד מחייבות אותה "להדפיס כסף" חדש, המוזרם למשק והמגביר את האינפלציה. אם בתקופה כלשהי קיים תהליך הפוך, בו הכנסותיה של הממשלה מסים ומילואות מן הציבור גבוהות מהוצאותיה בתוך המשק, חלה ספיגת כספים מן הציבור במקום ההזרמה.

הכנסה לאומית

כלל התמורות לגורמי הייצור במדינה, ששימשו לייצור השוטר של מוצרים ושירותים, דהיינו - התמורות לעבודה (שכר משכורת ותשלומים נלווים) ולהון (ריבית, רנטה ורווחים) וכן הכנסותיהם של העצמאים וההכנסה הנובעת מחישוב הבעלות העצמית על מגורים או הצריכה העצמית של מוצרים על ידי יצרניהם.

ההבדל בין הכנסה לאומית (הנקראת גם "תוצר לאומי נקי") לבין תוצר לאומי גולמי הוא בסך הכל הפחתות הבלאי במשק.

הכנסה (פרטית) פנויה

אותו חלק מן ההכנסה הלאומית העומד לרשות הפרטים ("משקי הבית") במשק לצריכה או לחסכון, לפי הכרעתם; דהיינו - ההכנסה הלאומית הפרטית, לאחר שנוכו ממנה המסים הישירים (מס הכנסה, מסי רכוש, ביטוח לאומי) ונתווספו אליה תשלומי העברה נטו לפרטים.

הצמדה

נעשית כדי לשמור על ערכן הריאלי של התחייבויות בשעה של ירידה בערך הכסף (ראה להלן). הירידה יכולה להיות בערכו הפנימי של הכסף, עקב עליית מחירים - אינפלציה - או בערכו החיצוני של הכסף, מחמת פיחות. הבטחת הערך הכספי הפנימי נעשית לרוב על ידי הצמדת ההתחייבות למדד המחירים לצרכן (ראה להלן). באופן זה מוצמדים במידה זו או אחרת, בין השאר: השכר, החסכוניות, מערכת התמיכות הסוציאליות (בטוח לאומי, סעד) מדרגות מס ההכנסה, ביטוח חיים ובעיקר המילואות הממשלתיים.

חוב חיצוני

סכום כל ההלוואות במטבע חוץ שקיבלו במשק פרטים, מוסדות, עסקים או הממשלה מגורמים שמחוץ למשק, כגון ממשלות זרות, בנקים או אפילו פרטים. רובו הגדול של החוב החיצוני של ישראל נוצר כתוצאה מן הצורך לכסות את הגרעון במאזן התשלומים מדי שנה בשנה, וכן לשמור על מינימום דרוש של יתרות מטבע חוץ.

חוב לאומי

סך החוב הכולל של המדינה הן לפרטים ולגופים שבתוך המשק (החוב הפנימי) והן לגורמים שמחוץ למשק (החוב החיצוני). החוב הלאומי מצטבר כיוון שהממשלה לווה כספים - לרוב בדרך של הנפקת אגרות חוב שמשולמת עליהן ריבית (ואשר בתנאי הארץ אף הינן צמודות, בדרך כלל, למדדי מחירים או למטבע חוץ) - כדי לממן את הגרעון בתקציב.

יבוא

סחורות ושירותים המובאים לתוך הארץ כחלק מן הסחר הבין לאומי. יבוא סחורות נקרא "יבוא גלוי", בעוד שיבוא השירותים (כגון הובלה ימית ואוירית בנקאות, ביטוח, תיירות וכו') נקרא יבוא "סמוי".

יצוא

מכירות בחו"ל של סחורות או שירותים שהופקו במדינה. יצוא הסחורות נקרא "יצוא גלוי" ויצוא השירותים - "יצוא סמוי". מערכת היבוא והיצוא נקראת גם בשם המשותף "סחר חוץ".

יתרות מטבע חוץ

סכום מטבע החוץ, לסוגיו, המצוי ברשות המשק (הממשלה, העסקים, המוסדות והפרטים) במועד נתון, השימוש מידי. כשם שפרט או עסק לא יחזיקו במזומנים ובחשבון עובר ושב סכום גדול מן הדרוש להם לעסקותיהם בטווח הקצר ביותר, כך גם למשק אין, בדרך כלל, צורך ביתרות גדולות במטבע חוץ. אולם, ירידה דרסטית וממושכת בהיקף היתרות משמשת התראה על קיום תהליך של הדעה במצבו של כלל מאזן התשלומים.

כלכלה

תורה העוסקת בשימוש היעיל ביותר במשאבים מוגבלים (בהם ניתן להשתמש למטרות שונות) למען מירב הרווחה (החומרית) של מירב האנשים (הצרכנים). עקב נדירותם של המשאבים (מה שאינו נדיר, כגון מי מלח באוקיינוסים או חולות במדבריות, אין לו מחיר ואינו מהווה גורם בתורת הכלכלה) יש צורך בבחירה יעילה בין מגוון השימושים האפשריים בהם.

מאזן התשלומים

מעין מאזן שנתי של מטבע החוץ של מדינה, המסכם את כל התקבולים במטבע חוץ (הנובעים בדרך כלל מיצוא מוצרים ושירותים) כנגד כל התשלומים במטבע חוץ (המבוצעים לשם יבוא מוצרים ושירותים) במשך שנה אחת, ומפרט את ההפרש ביניהם. סעיפים עיקריים במאזן הם: 1. המאזן המסחרי, שהוא חשבון התקבולים, והתשלומים עבור יצוא ויבוא סחורות בלבד; החשבון השוטף, שהוא סך כל היבוא והיצוא של סחורות ושירותים, והוא מסתכם ב"עודף" או בגרעון במאזן התשלומים (ראה לעיל); וכך "חשבון ההון", המפרט את מקורות מימונו של הגרעון או את אופן השקעתו של העודף. במשך כל שנות קיום המדינה היה למשק גרעון במאזן התשלומים, המצביע על תלות הכלכלית ביבוא הון מחוץ לארץ.

מדד המחירים לצרכן

תפקידו לקבוע את שיעורי השינוי שחלו בסיכום מחירי המצרכים והשירותים לצרכן, כאשר הבסיס להשוואה הוא מחירי "סל" קבוע של מוצרים ושירותים בשנה מסוימת, הנקראת "שנת הבסיס" (לאחרונה 1980). ישנם מדדים דומים לקביעת שיעורי שינוי בכל מיני תחומים, כגון מדד המחירים הטיטוניים של תפוקת התעשייה או מדד מחירי תשומה בבניה למגורים. ב"סל" של מדד המחירים לצרכן נכללים 1,000 המוצרים והשירותים השכיחים ביותר, שצורכות משפחות עירוניות (לפי סקר הוצאות המשפחה, שערכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה). מחיריהם נרשמים בכל חודש על סמך בדיקה ב-1,500 בתי עסק, הפזורים על פני 42 יישובים ירודיים. המדד משקף את ממוצע השינויים במחירים, כאשר לכל מצרך ב"סל" יש משקל משלו בחישוב תרומתו היחסית למדד הכולל, בהתחשב בחלקו בכלל ההוצאה של הצרכן בשנת הבסיס. את מדד המחירים לצרכן מחשבים בכל חודש בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. הוא נחשב לקנה המידה הטוב ביותר להערכת ההתפתחויות בתחום המחירים במשק מנקודת ראותו של כלל הציבור. המדד משמש בסיס לתשלום תוספת היוקר לשכירים ולהצמדת תשלומים עתידיים שונים (כגון משכנתאות או אגרות חוב) לערכו בעת קביעת ההסכם עליהם.

מדיניות כלכלית

האמצעים בהם מנטה הממשלה לזרז את ההתרחשויות הכלכליות במדינה או להשפיע עליהן, ויעדיה בעשותה כך, בדרך כלל - תוצאה של תהליכים פוליטיים, בהם קבוצות אינטרסים שונות משתדלות להשיג מטרות לאומיות באמצעים הנוחים להן. בדמוקרטיה יש בדרך כלל למדיניות הכלכלית מספר יעדים מקובלים. אף כי בעדיפויות שונות לפי גישתן השונה של המפלגות העיקריות: רמה גבוהה ויציבה של תעסוקה, עלייה ברמת החיים, צמיחה של המשק, הימנעות מאינפלציה יציבות במאזן התשלומים, חלוקה מתאימה וצודקת של ההכנסות בין מרכיביה השונים של החברה, ומניעת ניצול יתר של כוחות מונופוליסטיים במשק. מטרה ראשונה במעלה של המדיניות הכלכלית בישראל היתה תמיד צמצום הגרעון במאזן התשלומים. בשנים האחרונות קיבל המאבק באינפלציה חשיבות דומה.

מהפך כלכלי

כינוי לצעדים הכלכליים עליהם החליטה ב-28.10.77 הממשלה החדשה, שהחלה לכהן בעקבות ה"מהפך המדיני" של הבחירות לכנסת בחודש מאי 1977. עיקרי המהפך הכלכלי היו ביטול למעשה של הפיקוח והקיצוב על מטבע חוץ בישראל, גירוד שררי החליפין של מטבע החוץ וביטול תמריצי היצוא.

מסים

כספים שהממשלה גובה על פי חוק מן הציבור, כדי לממן בהם את תקציבה. קיימים שני סוגים עיקריים של מסים ישירים ועקיפים. המסים הישירים נגבים מן ההכנסה (מעבודה או מרכוש) ונמנים עליהם מס הכנסה, מס רכוש, מס שבח מקרקעין ומס עיזבון, כל אחד ממסים אלה הוא ערוגרסיבי, כלומר: ככל שההכנסה גבוהה יותר, אחוז המס המוטל עליה גבוה יותר. לגביית המס הפרוגרסיבית נודעת גם סיבה סוציאלית חשובה: להקטין את מידת אי השוויון בהכנסות בין חלקים שונים של האוכלוסייה. בעלי הכנסות גבוהות יותר מעבירים שיעור גבוה מהכנסתם לקופה המשותפת של תקציב המדינה, התומכת במידה רבה יותר בבעלי ההכנסות הנמוכות. המסים העקיפים נגבים בעת ההוצאה של כסף על המצרך או השירות שעליו הם מוטלים. בישראל יש להם מגוון רב של שמות, אך כולם מוטלים על סוצרים ושירותים ומשלמים אותם רק הרוכשים מוצרים או שירותים אלה, כגון: מכס על היבוא; בלו על משקאות, טבק, מלט ודלק; מס קנייה (במקורו הוטל על מותרות); מס שעשועים; מס מעסיקים (משולם על ידי המעסיקים כאחוז מן השכר שהם משלמים לעובדיהם) ומס ערך מוסף בעתות חירום מוטלים מסים נוספים, שלעתים נשארים בתוקפם זמן רב אחרי כן. מאז מלחמת ששת הימים מכסים המסים רק כמחצית מן ההכנסות הדרושות לתקציב המדינה; את הנותר על הממשלה לגייס במלוות.

טובסידיות

תמיכות כספיות שמעניקה הממשלה למצרכים או לפעילויות שיש להזיל את מחירם. הטובסידיות המוכרות ביותר הן אלו הנתנות למצרכי יסוד (כגון לחם, שמן, סוכר, שמנים, חלב, ביצים או תחבורה ציבורית), שמחירם כפי שהיה נקבע בשוק החופשי - בחו"ל או בארץ - גבוה מכדי שיוכלו כל חלקי האוכלוסייה, גם מעוטי ההכנסה, לצרוך אותם. טובסידיות מוענקות גם לתמיכה באשראי מכוון למטרות שהממשלה חפצה לעודדן, כגון להשקעות בפיתוח התעשייה או ענפים יצרניים אחרים וכן להון חוזר ליצוא. תמיכה זו מכסה את ההפרש שבין הריבית הנמוכה שמשלמים לווים מועדפים אלה לבין הריבית הגבוהה יותר הרווחת במשק.

עצמאות כלכלית

בדומה לעצמאות מדינית, מתבטאת באי תלות בגורמי חוץ ועומדת בראש מעייניה של כל מדינה. בישראל - בניגוד לעצמאות המדינית - עדיין בגדול משאת נפש, מטרתה ארוכת הטווח של המדיניות הכלכלית. תלותנו בגורמי חוץ נובעת מכך שהיבוא לישראל גדול מהיצוא ממנה. במלים אחרות, המשק הישראלי משתמש - לכל צרכיו - ביותר ממה שהוא מייצר. הפער בין היבוא ליצוא הינו ביטוי למידת העדר עצמאותנו הכלכלית: ככל שפער זה גדול יותר (יחסית ליצוא, ליבוא ולגודל התוצר הלאומי) כן רחוקים אנו מעצמאות כלכלית. לעומת זאת, ככל שהיצוא ישלט בעד שיעור גבוה יותר מן היבוא, כן נתקרב יותר לעצמאות כלכלית. חוסר העצמאות הכלכלית של ישראל מתבטא לא רק בהיזקקותה הנמשכת ליבוא הון גדול מדי שנה, שיהא בו כדי לסתום את הפער בין היבוא ליצוא (דהיינו לממן את הגרעון במאזן התשלומים), אלא גם בחוב החיצוני הגדול שנוצר כתוצאה מההכרח ליטול מילואי חוץ מדי שנה בשנה, כדי לסתום בהם חלק מן הפער בין היבוא ליצוא. הוזה אומר, שגם כאשר ישלט היצוא עבור כל היבוא-מצב של עצמאות כלכלית, לפי הגדרתנו - עדיין נישא בנטל הכבד של החוב החיצוני, שהוא מן הגדולים בעולם. העצמאות הכלכלית האמיתית תושג רק לאחר שנסלק גם את רובו של חוב זה, באופן ששוב לא יהא בו כדי להעיק על המשק.

פיחות

הורדת ערכו של המטבע המקומי במונחים של מטבע חוץ, או העלאת מחיר מטבע חוץ במונחים של מטבע מקומי, למשל: עד ה-9 בנובמבר 1974 היה מחירו של דולר אמריקני 4.20 ₪ ולמחרת היום שונה "שער החליפין" והועמד על 6.00 ₪ לדולר. בכך חל פיחות בשיעור של 42.9 אחוז בערכה של הלירה מ-23.8 סנט ל-16.7 סנט. מטרתו של הפיחות היא לצמצם את הגרעון במאזן התשלומים בכל שעל ידי העלאת מחירו של מטבע החוץ מקבלים תמורתו היצואנים יותר מטבע מקומי והיצוא נעשה כדאי יותר משהיה בטרם הפיחות. בו בזמן צריך היבואן לשלם יותר מטבע מקומי תמורת מטבע החוץ שהוא מוציא על קניותיו, והיבוא נעשה לכדאי פחות משהיה. כתוצאה משני אלה יגדל היצוא ויקטן היבוא.

צריכה

השימוש העיקרי שמשק עושה במקורות העומדים לרשותו, ישנה צריכה פרטית, שגודלה לנפש מהווה (גם בהשוואה למשקים אחרים) מדד מקובל לרמת החיים וישנה צריכה ציבורית, שהינה הוצאותיהם (בדרך כלל במסגרת התקציב) של הממשלה, הרשויות המקומיות והמוסדות הלאומיים. אותו חלק מן ההכנסה שאינו צריכה הוא החסכון המשמש להשקעה.

רמת חיים

מונה זה איננו מונה כלכלי מובהק, רמת חיים מהווה ביטוי לרווחה המושגת על ידי צריכה (ראה לעיל) פרטית, בתוספת שירותי הרווחה שהפרט מקבל מן הרשויות כשמדובר ברמת חיים גבוהה או נמוכה - מושג שהיננו ממילא יחסי - הכוונה, למעשה, לרמת צריכה לנפש.

תוספת היוקר

תוספת שכר המשולמת לשכירים, במטרה לפצות על עליית המחירים שחלה במשק, והמחושבת לפי עליית מדד המחירים לצרכן. תחילתם של תשלומי תוספת היוקר היתה בשנות הארבעים בהסכמי ביץ התאחדות התעשיינים לביץ האיגוד המקצועי של עובדי התעשייה, אולם במרוצת השנים הפכה קבלת התשלום לזכותם המוכרת של כל השכירים במשק.